

УДК 339.727.22

Марцин В. С.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОЦІНКА

Анотація. Розглянуто особливості формування стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку країни, досліджено етапи та вибір стратегічних цілей розвитку регіону, зроблена оцінка фінансових ресурсів і джерел інвестування. Обґрунтовано оптимальний структурний розподіл інвестицій на міжгалузевому рівні, запропоновано підходи до формування привабливості окремих регіонів на прогностичний період, де основну увагу зосереджено на вдосконаленні інвестиційної політики й оцінці доцільності обраної стратегії з позицій можливостей досягнення поставленої мети.

Аннотация. Рассмотрены особенности формирования стратегии привлечения иностранных инвестиций в экономику страны, исследованы этапы и выбор стратегических целей развития региона, сделана оценка финансовых ресурсов и источников инвестирования. Обосновано оптимальное структурное распределение инвестиций на межотраслевом уровне, предложены подходы к формированию привлекательности отдельных регионов на прогнозный период, где основное внимание сосредоточено на усовершенствовании инвестиционной политики и оценке целесообразности выбранной стратегии с позиций возможностей достижения поставленной цели.

Annotation. The features of the strategy of attracting foreign investment in the economy, research and selection stages of strategic development of the region, an estimation of financial resources and sources of investment are considered. An optimum distribution of structural investment inter-branch level is grounded, approaches to the attractiveness of certain regions of the forecast period, focusing mainly on improving the investment policy and evaluating the feasibility of our strategy to position possibilities for achieving this goal, are proposed.

Ключові слова: стратегія розвитку, формування інфраструктури, іноземні інвестиції, фінансові ресурси, джерела інвестування, інвестиційна привабливість, експортний потенціал, нормативна база, інвестиційна політика.

Сучасна криза в Україні є більшою мірою кризою управління як на макро-, так і на мікрорівні. Тому освоєння передового управлінського й організаційного досвіду, високого рівня менеджменту є найважливішою особливістю підвищення інвестиційної привабливості підприємств – реципієнтів іноземного капіталу. Практичний досвід залучення іноземного капіталу показує, що успіхів досягають активні керівники підприємств, які готові і бажають йти на співпрацю з іноземними інвесторами, вміють вести переговори, виконують узяті на себе зобов'язання, здатні створити атмосферу співпраці і викликати довіру в іноземних інвесторів [1, с. 24]. Вказані риси для керівників насправді є дуже важливими, оскільки, незважаючи на інвестування у виробництво конкурентоспроможної продукції, зменшення негативного впливу несприятливих макроекономічних умов, все ж таки можна зазнати невдачі внаслідок

поганої співпраці з інвесторами. Свідченням цього є те, що серед країн Східної Європи в Україні найнижчий притік іноземних інвестицій на душу населення, звідси країна ризикує втратити свої ключові галузі [2, с. 117].

В умовах подальшого соціально-економічного розвитку регіонів України пріоритетним напрямом державного регулювання економіки стає інвестиційна політика, метою якої є використання всіх можливих вітчизняних і міжнародних джерел фінансування, включаючи іноземні інвестиції, що мають стати складовою будь-якої регіональної інвестиційної політики і можуть впливати на економічне зростання. Гостра потреба в інвестиціях для спрямування їх у реальний сектор економіки регіону, недостатність власних фінансових ресурсів приводять до необхідності використання іноземних інвестицій як основної форми інвестування в регіональній інвестиційній політиці [3, с. 2]. Їхнє застосування набуває особливої ваги з погляду на те, що вони не тільки забезпечують економічне зростання регіонів, але й переводять його економіку на новий рівень ефективності, приносячи нові технології, ноу-хау, передовий досвід організації виробництва та управління [4, с. 4]. При цьому регіональна політика залучення іноземних інвестицій визначається як один з основних факторів, що впливає не тільки на ефективність економічного зростання, але й на зміст і форми входження України у світову економічну систему, а також на розвиток ринкових відносин всередині країни.

Цілями залучення іноземних інвестицій в економіку України є структурна перебудова промислового комплексу, сприяння досягненню сучасного технічного рівня розвитку на основі нових технологій, збільшення об'ємів експортного потенціалу України, подолання залежності економіки від імпорту, створення виробництва з використанням місцевих природних ресурсів, сприяння розвитку приватного сектору [5, с. 89].

Для досягнення поставлених цілей можна виділити основні особливості залучення іноземних інвестицій. Це, перш за все, процес стратегічного управління, який припускає компенсацію недостачі внутрішніх інвестиційних ресурсів за рахунок залучення іноземних інвестицій, узгодження інвестиційної стратегії іноземного інвестора і реципієнта іноземних інвестицій з урахуванням умов зовнішнього інвестиційного середовища і підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств – реципієнтів іноземних інвестицій [6, с. 3]. Зараз Україна втрачає позиції в рейтингу згідно з міжнародними показниками. Усе це призводить до зниження конкурентоспроможності нашої держави. Варто зазначити, що досягнення високого рівня конкурентоспроможності України є досить серйозною проблемою. У зв'язку з цим, умовами для підвищення конкурентоспроможності української економіки має стати обов'язкова реалізація низки заходів загальноекономічного характеру, а саме введення системи оподаткування, яка б не стримувала підприємницьку та інвестиційну активність, а була скерована на розширення практики використання податкового кредиту при інвестуванні, зменшення ставки єдиного соціального податку та ін. Особливо слід виділити зниження адміністративних бар'єрів. Поки що державна система в Україні продовжує працювати не стільки на розвиток, скільки на формальний контроль, а це, загалом, значно послаблює конкурентоспроможність вітчизняної економіки [7, с. 179]. Тут вагоме місце посідає захист прав власності. Для захисту інтересів добросовісних інвесторів та інших юридичних осіб актуальним є встановлення універсального строку позовної давності — наприклад, три роки за всіма угодами, а також за всіма карними та адміністративними статтями, пов'язаними з цими угодами. Держава повинна надавати інвесторам, які здійснюють довгострокові проекти, гарантії у випадку не-

сприятливих змін податкового або іншого економічного законодавства [8, с. 30]. На часі зміна акцентів антимонопольної політики. У роботі антимонопольних органів в умовах глобалізації і жорсткої міжнародної конкуренції доцільно змістити акценти з підтримки процесів із злиття компаній та концентрації капіталу на користь протидії зловживанням монопольним становищем. Проблеми створення великих транснаціональних компаній на базі українського капіталу зараз немає. Небезпека виникає тоді, коли такі компанії починають зловживати монопольним становищем на внутрішньому ринку. Саме в цих випадках держава повинна активно застосовувати форми антимонопольної боротьби (примусовий розподіл бізнесу, продаж його частин неафілійованим структурам, регулювання цін або закупівельної політики монополій тощо). Окремої уваги заслуговує регулювання цін, тарифів і валютного курсу. Система державного прогнозування зобов'язана шукати точки прориву, подолання нинішнього інерційного розвитку, визначати майбутні найбільш вигідні ринки, перспективи розвитку попиту й технологій, аналізувати ризики тощо [9, с. 42].

Інвестиційний капітал – одна з найчастіше використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівні. Проте, незважаючи на виняткову увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка ще не виробила універсального визначення інвестицій, яке б відповідало потребам як теорії, так і практики, а також було б адекватним з позицій конкретного суб'єкта їхнього здійснення – держави, підприємства, домашнього господарства. Зокрема, чимало уваги вчені-економісти приділяють інвестуванню капіталу, але зважаючи на швидкі темпи інтеграції України у світовий економічний простір, що спричиняє появу нових умов функціонування економіки, залишається багато актуальних питань та проблем, пов'язаних з інвестуванням іноземного капіталу, що потребують нагального дослідження та вирішення [10, с. 4].

Особливості формування в іноземних інвестиційних ресурсах визначаються необхідністю:

- задоволення потреб в інвестиційних ресурсах за рахунок залучення іноземних інвестицій. В умовах низького рівня оплати праці в Україні, приплив іноземних інвестицій призводить до створення нових високооплачуваних робочих місць, порівняно з середнім рівнем заробітної платні у країні;

- кращого задоволення потреб внутрішнього ринку. Виробництво продукції підприємствами за участю іноземних інвестицій може бути дешевим, якіснішим і забезпечуватися широким сервісним обслуговуванням на відмінну від продукції вітчизняних товаровиробників;

- залучення техніки і технологій, що сприяють індустріалізації і конкурентоспроможності країни-реципієнта. Таким чином, особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України повинні відповідати цілям інвестиційної політики держави, що висуваються [3, с. 8].

Пріоритетність залучення іноземних інвестицій для економіки України обумовлюються: по-перше, іноземні інвестиції дають можливість реалізуватися довготривалим інтересам реципієнта; по-друге, іноземні інвестиції сприяють перенесенню міжнародного досвіду організації виробництва і управління; по-третє, іноземні інвестиції забезпечують приток фінансових ресурсів у значних об'ємах незалежно від суми зовнішніх боргів. Заходи, які вживаються урядом для підвищення інвестиційного іміджу країни, позитивно сприяють іноземним інвесторам. Зараз важливо, щоб іноземні інвестиції пішли на створення нових виробничих фондів, а не на приватизаційні цілі. Найпривабливішими сферами економічної діяльності для іноземних інвесторів є промисловість, насамперед обробка

(29 %). Це дуже важливо для забезпечення сталого і всебічного зростання економіки за всіма галузями і регіонами. Водночас порівняння залучення прямих іноземних інвестицій у різних країнах свідчить, що рівень інвестування в Україні ще дуже незначний, на порядок нижчий, ніж в країнах ЄС, особливо на душу населення. Так, на одну особу в Україні припадає 481 дол. США, а це у 17–18 разів менше іноземного капіталу, ніж у Чехії або Угорщині, та в 7 разів менше, ніж у Литві. Відношення накопичених іноземних інвестицій до ВВП в Україні становить 4 %, у той час як у Литві – 35, а в Чехії та Угорщині – близько 50 % [11, с. 342]. Зараз десятка основних країн-інвесторів, на які припадає 84 % загального об'єму капіталу, залишається незмінною; Німеччина – 5 млрд 690,1 млн дол., Кіпр – 3 млрд 236,6 млн дол., Великобританія – 1 млрд 699,9 млн дол., Росія – 1 млрд 077,9 млн дол., Польща – 380 млн дол. та інші [12, с. 119].

Інвестиційна активність підприємств багато в чому визначає ефективність роботи в довгостроковій перспективі, можливість вистояти в конкурентній боротьбі, вийти на нові ринки, освоїти нові види продукції.

Іноземні інвестиції нерівномірно розподіляються за регіонами країни. Найбільш пріоритетними, з погляду аналізу політики реформ, є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська, Харківська області, а також м. Київ [13, с. 198]. Інвестор дедалі частіше сприймається не як закордонний спонсор, а як особа, яка приймає рішення щодо довгострокового вкладення грошей та інших активів, які йому належать, для отримання доходу, матеріальних і нематеріальних зисків не раніше, ніж принаймні через один рік.

Необхідно відзначити, що основними інноваційними напрямками є нові та відновлювальні джерела енергії, машинобудування та приладобудування, хімічні технології, інформаційні технології. Одним із пріоритетних напрямів щодо забезпечення переходу до якісно нового рівня інвестиційної діяльності є інноваційний розвиток інфраструктури фондового ринку й виконання Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2010 рік [5, с. 160].

На сьогоднішній стан інноваційного розвитку характеризується:

- дефіцитом фінансових ресурсів;
- падінням платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію;
- погіршенням якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-технічної бази досліджень;
- недоліками у процесі розробки та виконання державних цільових програм.

Усунення недоліків можливе шляхом формування інноваційної інфраструктури національної економіки через:

- створення регіональних центрів інноваційного розвитку;
- розвиток таких інноваційних структур, як наукові парки на базі наукових закладів, що мають вагомий науковий здобутки;
- створення та розвиток бізнес-інкубаторів, навчально-тренінгових центрів, венчурних фондів;
- формування системи фондів для цільового конкурсного фінансування науково-технічних проектів зі створення "критичних" або "високих технологій".

Слід зазначити, що інвестиційна політика трактується як заходи з усунення перешкод та запровадження стимулів для інвестування, захисту прав інвесторів, забезпечення привабливого інвестиційного клімату для розвитку національної економіки та підвищення життєвого рівня населення [14, с. 64]. У такому розумінні інвестиційна політика дещо виходить за рамки економічної політики як

такої, оскільки поєднує політичні, правові, макроекономічні, податкові, регуляторні та соціальні чинники. Якщо у процесі викладення положень структурно-інноваційної політики робиться наголос на ролі державних інвестицій, то інвестиційна політика націлена на зростання приватних капіталів. З цієї ж причини саме в Україні виникла необхідність відокремити інвестиційну політику як складову політики держави. Поки що результатом внутрішньої державної політики є цілковито недостатня конвертація заощаджень домогосподарств та фірм в інвестиції, споживацька спрямованість державного бюджету, а зовнішньої – ігнорування ринків України іноземними інвесторами [15, с. 2].

Характеристика інвестиційного клімату як сукупності умов, що впливають на інвестиційний процес, постійно декларується урядовими структурами, департаментами стратегічного розвитку корпорацій, незалежними дослідницькими інституціями.

Державний комітет статистики України визначає такі фактори, що впливають на активність інноваційної діяльності. Це перш за все:

- нестача власних коштів;
- недостатня фінансова підтримка держави;
- великі витрати на нововведення;
- недосконалість законодавчої бази;
- високий економічний ризик;
- тривалий термін окупності нововведень;
- нестача інформації про нові технології;
- відсутність можливості кооперування з іншими підприємствами та науковими організаціями;
- нестача інформації про ринки збуту;
- відсутність попиту на продукцію та несприйнятливність підприємств до нововведень;
- відсутність кваліфікованого персоналу.

Перелічені фактори впливають на формування інвестиційного клімату, визначаючи рівень його сприятливості для реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності.

Щоб дати оцінку інвестиційного клімату необхідно охарактеризувати п'ять найбільш важливих складових. Це: політичне становище, правове середовище, макроекономічні чинники, податкове оточення, регуляторний вплив.

Політичне становище характеризується такими показниками, як стабільність політичної системи, наявність / відсутність конфліктів між політичними опонентами, часта зміна урядів, кількість політичних скандалів, ступінь довіри до влади тощо.

Правове середовище характеризується наявністю стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, законів, що захищають права власності та права інвесторів, їх несуперечливістю, простотою та чіткістю, що передбачає наявність прямої дії і механізмів виконання, а також ефективністю судової системи.

Економічні фактори характеризуються динамікою грошово-кредитної сфери, банківської системи та інших складових інфраструктури економіки, експортно-імпортних операцій, рівнем інфляції, стабільністю національної валюти, станом внутрішнього ринку та його довгостроковим потенціалом, рівнем ресурсної забезпеченості та інвестування, показниками фінансової стабільності, наявністю вільних трудових ресурсів, рівнем їхньої професійної підготовки, її вартості та іншим.

Податкове оточення характеризується розподілом податкового тиску, рівнем податкового навантаження, наявністю податкових стимулів до інвестування.

Регуляторний вплив характеризується прозорістю та послідовністю державної політики, здатністю досягати поставлених стратегічних цілей і дотримуватися поточних зобов'язань, рівнем впливу на інвесторів з боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог щодо ре-

естрації, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо.

При вивченні інвестиційного клімату варто зважати, що він характеризується складністю та комплексністю і розглядається на макро-, мезо- і мікрорівнях. На активність інвестиційно-інноваційної діяльності в регіоні мають вплив фактори кожного рівня.

Інвестор, маючи намір проводити інвестиційно-інноваційну діяльність у регіоні, ретельно повинен аналізувати його інвестиційний клімат, тобто розглядати всі наявні фактори, що формують інноваційний потенціал регіону, та фактори, які створюють ризик для реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності, і, залежно від результату досліджень (сприятливий інвестиційний клімат для здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в даному регіоні чи, навпаки, створює ризик), приймає рішення щодо доцільності проведення інвестиційно-інноваційної діяльності та активності її реалізації в даному регіоні.

Для забезпечення економічного зростання, сприятливий інвестиційний клімат на нинішньому етапі стає головним завданням. Багато процесів, як, наприклад, політична реформа, подолання корупції й інші інституційні зміни мають тривалий характер. Звідси принциповий висновок: розумна політика полягає в тому, щоб забезпечити якщо не швидке, то постійне і неухильне поліпшення ситуації. В інвесторів повинна скластися впевненість, що сьогодні краще, ніж вчора, а завтра буде краще, ніж сьогодні. Таким чином, потрібна довгострокова стратегія стимулювання залучення інвестицій, закріплена в державній економічній політиці [16, с. 31].

Виходом із цієї ситуації, важливим є обґрунтування раціональної інвестиційної політики, в якій чільне місце посядуть система державного регулювання й реформування структури власності на основі приватизації та концепція технічного переоснащення промислового виробництва із залученням коштів іноземних інвесторів. Така концепція забезпечить підвищення інвестиційної активності, але за наявності певних економічних передумов [17, с. 32]:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети та завдань структурної трансформації промислового комплексу, цільових програм міжгалузевого розвитку, конверсії;

- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі;

- ефективного використання інвестицій;

- обґрунтування вибору пріоритетних секторів матеріального виробництва, які визначають конкурентні позиції країни на світових ринках;

- створення динамічного експортного потенціалу, який може швидко адаптуватися до кон'юнктури зовнішнього ринкового середовища.

Реальна наявність зазначених економічних передумов підвищення інвестиційної активності має стати достатньою основою для обґрунтованого визначення мети залучення іноземних інвестицій у різні сфери вітчизняної економіки і, насамперед, в індустрію. Тут основними цілями повинні бути такі:

- структурна перебудова промислового комплексу;
- сприяння досягненню сучасного технічного рівня розвитку на основі нових технологій;

- розвиток ресурсозберігаючих, наукомістких та екологічно чистих технологій;

- збільшення обсягів експортного потенціалу України;

- подолання залежності економіки країни від імпорту;

- створення виробництв з використанням місцевих природних ресурсів;

- сприяння розвитку приватного сектору.

Досягти цього можна за умови розробки й реалізації вітчизняної стратегії залучення іноземного капіталу. Особливо нагальним і виваженим має бути вирішення проблеми залучення іноземних інвестицій у період економічної кризи в Україні. При цьому важливо зацікавити зарубіжних партнерів, знайти баланс взаємних інтересів, реалізувати проекти, які економічно вигідні вітчизняним та іноземним партнерам.

Організаційною формою забезпечення процесу реалізації технологічно передових інвестиційних проектів має стати створення фінансово-промислових груп, акціонерних товариств. Окремі країни мають інтегровані утворення (союзи), мета яких, з одного боку, — стимулювати збільшення обсягів виробництва національних товаровиробників, розвиток внутрішньої торгівлі, експорту, а з іншого — здійснювати протекціоністську політику щодо інших країн [18, с. 39].

Державна стратегія залучення іноземних інвестицій має спиратися на класифікацію галузей промисловості залежно від наявності потенційних джерел фінансування. Можна виокремити кілька таких груп галузей (виробництв):

- галузі, розвиток яких забезпечується централізованими державними капіталовкладеннями;
- виробничі об'єкти переважно приватного капіталу;
- галузі (виробництва), які на певному етапі потребують кредитних субсидій;
- пріоритетні галузі для залучення та використання іноземних інвестицій;
- виробництва, участь іноземних інвесторів у фінансуванні яких має певні обмеження;
- галузі (виробництва), які є закритими для іноземного інвестування, що пов'язано з національною безпекою, збереженням національного багатства.

Для України прийнятна класична схема сучасного індустріального розвитку країни, яка складається з трьох етапів:

- створення імпортозамінних виробництв;
- формування конкурентоспроможного експортного потенціалу;
- розвиток наукомістких галузей.

Така схема подальшого розвитку індустрії потребує органічного поєднання іноземного капіталу з національними ресурсами, обґрунтування та селекції сфер інвестування, експертної оцінки щорічної потреби в іноземних інвестиціях, визначення потенційної місткості українського ринку для іноземних інвесторів.

Практика показала, що за минулий період, коли використовувалися традиційні підходи до інвестування, іноземний капітал неістотно впливав на ефективність функціонування промислового комплексу, його структурну перебудову, запровадження прогресивних технологій і технічне оновлення виробництва [13, с. 3]. Очевидно, необхідно знайти економічний механізм, який дав би змогу збалансувати норму прибутку, рівень ризику, стимули та гарантії для залучення іноземних інвестицій у процес приватизації й розвитку експортного потенціалу, забезпечив би бажаний кінцевий результат інвестування, тобто помітний внесок у розвиток економіки, підвищення ефективності її функціонування, запровадження сучасних технологій і методів управління.

Доцільність інвестиційної стратегії повинна визначатися такими критеріями:

- узгодженість з фінансовими ресурсами, які можуть бути спрямовані на інвестиції;
- ефективність, тобто узгодженість результатів і реальних витрат на їхнє досягнення;
- визначеність за термінами досягнення поставленої мети;

— оптимальність поєднання очікуваного досягнення потрібної прибутковості та можливих ризиків і невизначеності майбутнього періоду;

— узгодженість запланованих інвестицій із загальноекономічними умовами зовнішнього середовища.

З огляду на викладене важливо вибрати пріоритети в інвестиційному процесі, які б забезпечили найвищий рівень його ефективності. Це об'єктивно зумовлює необхідність здійснення конкретних заходів [19, с. 2].

Одним з першочергових заходів є досягнення національної згоди між різними рівнями управління владними структурами, соціальними групами, політичними партіями і суспільними організаціями. Необхідне також вдосконалення правової і нормативної бази держави, націленої на створення і функціонування стабільної економіки. Воно повинно передбачати:

- звуження напрямів інвестування та впровадження проектів з урахуванням існуючого інноваційного потенціалу;

- залучення іноземних партнерів до впровадження інвестицій і проектів, пов'язаних з використанням інноваційного та промислового потенціалу;

- створення нових організаційних форм інтеграції фінансового та промислового капіталу;

- розробку та впровадження регіональних програм інвестування.

При цьому іноземні кредити під державні гарантії необхідно спрямовувати насамперед у пріоритетні сфери на фінансування інвестиційних проектів, що забезпечать розвиток експортного потенціалу, і галузі, де строки окупності виробничих інвестицій порівняно малі.

Наведений тут науково обґрунтований і рекомендований для практичного використання комплексний механізм залучення іноземних інвестицій повинен бути спрямований на створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної активності. Стрижнем такого механізму є економіко-організаційний блок, який базується на обґрунтованій концептуальній основі та стратегії залучення іноземних інвестицій, системі пільг в оподаткуванні, визначенні пріоритетних напрямів використання іноземних інвестицій, розширенні можливостей участі іноземних інвесторів у процесі приватизації та створенні спільних підприємств.

Дотримання принципів формування концепції залучення іноземних інвестицій у регіон дозволить забезпечити життєздатність й ефективне використання цієї концепції при реалізації регіональної інвестиційної політики.

Основними перешкодами для збільшення інвестицій в регіоні є економічна, політична і соціальна нестабільність. Однак розробка обґрунтованої концепції залучення іноземних інвестицій в економіку регіону може значно збільшити їхній притік [20, с. 28].

У процесі розробки концепції залучення іноземних інвестицій у регіон з метою досягнення оптимального результату дуже важливо урахувати переваги і недоліки регіону, а також можливості та інтереси іноземного інвестора. Урахування цього дасть можливість правильно визначити пріоритети інвестування, форми та методи залучення іноземних інвестицій й оцінити їхні обсяги.

На реалізацію регіональної інвестиційної політики значно впливає загальний стан економіки регіону та існуючий тип відновлення виробництва, які суттєво впливають на формування інвестиційного клімату. Сприятливий інвестиційний клімат завжди формується в умовах розширеного типу виробництва. У свою чергу деградаційний тип характеризується старінням основних засобів галузей економіки регіону, в яких не створюються нові сектори.

Конкурентоспроможність такої економіки на ринку капіталів дуже низька, фінансові ресурси, як правило, витікають з регіону. За таких умов ресурсний потенціал регіону не має економічної перспективи через неефективне його використання і нестійкі соціально-політичні чинники. Залежно від типу відтворення виробництва і пріоритетів територіально-галузевого розвитку у регіоні можливим є належне використання різних механізмів регулювання притоку іноземних інвестицій.

При використанні єдиних уніфікованих механізмів регулювання економіки за всіма напрямками, у тому числі й інвестиційним, слід здійснювати диференціацію відносно окремих господарських суб'єктів.

Стосовно конкретного регіону інвестиційна політика має будуватися диференційовано для різних суб'єктів відповідно до їх приналежності, різних груп, які класифікуються в межах господарських структур. Це:

- соціально-економічна, яка передбачає класифікацію підприємств з урахуванням форми власності;
- організаційно-економічна, яка здійснює класифікацію підприємств згідно з їхньою організаційно-економічною формою господарювання.

Ключовим принципом при формуванні концепції залучення іноземних інвестицій повинен бути принцип забезпеченості законодавчою базою усіх учасників інвестиційної діяльності в регіоні.

На часі робота щодо завершення формування правової бази інвестиційної діяльності у регіонах України. Проблеми полягають у тому, що ключові питання інвестиційної діяльності регіонів регулюються широкою сукупністю нормативно-законодавчих актів загальної і специфічної дії. Відсутність зв'язку між ними, суперечність є основним слабким місцем регулювання інвестиційної діяльності. Крім цього спостерігається відсутність єдиних законів, які регламентують структурно-інвестиційну діяльність в регіонах. Дієвого законодавства в Україні у галузі структурно-інвестиційної політики не існує. Наприклад, в інших країнах, таких, як Японія, для реалізації структурно-інвестиційної політики прийнято окремі закони "Про спеціальні заходи зі стабілізації деяких депресійних галузей промисловості", "Про спеціальні заходи з удосконалення структури деяких галузей промисловості". В Україні інвестиційна діяльність, структурне перетворення регламентуються різними законодавчими актами, як значною мірою не узгоджені між собою.

Законодавча база процесу іноземного інвестування повинна охоплювати всі аспекти цієї багатогранної діяльності. На сучасному етапі в Україні законодавчо не визначені процеси іноземного кредитування, створення кредитних спітовариств, концесій, надання прав власності на землю; не розроблено також механізми державного страхування іноземних інвестицій, створення страхових фондів. При цьому важливо визначити пріоритетні галузі для залучення іноземних інвестицій; галузі, в яких участь іноземного капіталу має бути обмеженою; галузі, які зовсім закриті для залучення іноземних інвестицій з метою національної безпеки та захисту національних інтересів.

Для усунення негативних ефектів від використання іноземного капіталу в механізмі його залучення необхідно мати систему безпеки, яка сприятиме охороні природних ресурсів, захисту економіки регіону від відтоку валютних коштів, захист зайнятості населення регіону і регіонального ринку від коливань попиту та пропозиції. Мета таких обмежень для іноземних інвестицій – забезпечення контролю важливих систем життєдіяльності регіону, а також уникнення залежності регіону від рішень, які приймаються за межами регіону.

Стратегія повинна базуватися на галузевих пріоритетах для залучення іноземних інвестицій і використанні передових методик економічного розвитку з урахуванням специфіки розвитку регіонів України. Для цього потрібна велика кількість кваліфікованих кадрів, високий рівень накопиченого наукового потенціалу, у деяких галузях наявність природних ресурсів та місткого внутрішнього ринку.

Стратегія, що пропонується, має мету, яка містить у собі зміну галузевої структури господарського комплексу регіону й передбачає виділення галузевих пріоритетів для залучення іноземних інвестицій за етапами на довгострокову перспективу. Довгострокова перспектива не випадкова. Іноземні інвестиції повинні розглядатися у стратегії їхнього залучення не як разові вкладення, а як довгострокова доктрина включення економіки регіонів до глобальної економічної системи як рівноправних партнерів. При формуванні концепції залучення іноземних інвестицій повинно бути ураховано і те, що економіка багатьох регіонів України має багатоукладний характер.

Реалізація вищезазначених міркувань сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату в Україні, створенню передумов для виникнення сталих інвестиційних мотивацій у зарубіжних партнерів, що обов'язково приведе до зменшення розриву між потребами національної економіки в зовнішніх інвестиційних ресурсах та їх фактичним надходженням.

Література: 1. Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України / І. О. Луніна, В. В. Баліцька // *Фінанси України*. – 2008. – № 12. – С. 22–32. 2. Молдавская Э. В. Риски в инвестиционной деятельности и система ценообразования / Э. В. Молдавская // *Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції 4 – 5 червня 2009*. – К. : УБС НБУ. – С. 112–119. 3. Закон України "Про іноземні інвестиції" № 800-VI (800-17) від 25.12.2008 р. // *ВВР*. – 2009. – № 19. – Ст. 257. 4. Закон України "Про мінімізацію впливу світової фінансової кризи на економіку України" від 22.10.2008 р. №3309. [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2010 рік. Антикризова програма. – К., 2010. – 177 с. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua. 6. Указ Президента України № 965/2008 "Про рішення Ради Національної безпеки та оборони України" від 20 жовтня 2008 року "Про невідкладні заходи з посилення фінансово-бюджетної дисципліни та мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua. 7. Спіріна М. Стратегія управління конкурентоспроможністю підприємства / М. Спіріна // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 8 (38). – С. 176–182. 8. Закон України "Про державний бюджет України на 2010 рік" від 27.04.2010 р. №2154-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 9. Будко М. Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки / М. Будко // *Економіка України*. – 2007. – № 4. – С. 40–45. 10. Закон України "Про інвестиційну діяльність" // *ВВР України*. – 1992. – № 10. – Ст. 357. 11. Барановський О. І. Фінансова криза: передумови, наслідки і шляхи запобігання : моногр. / О. І. Барановський. К. : КНТЕУ, 2009. – 754 с. 12. Микитюк П. П. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств: моногр. / П. П. Микитюк. – Тернопіль : Тернограф, 2009. – 304 с. 13. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. Т. 3. Конкурентоспроможність української економіки / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Фенікс, 2007. – 556 с. 14. Бюлетень НБУ. Основні параметри економічного і соціального розвитку України. – 2009. – № 6.– С. 64. 15. Положення НБУ "Про кредитування" від 20.02.2009 р. № 40. – 511/1110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 16. Бобиль В. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінан-

сової кризи / В. Бобиль // Україна: аспект праці. – 2009. – № 1. – С. 28–32. 17. Згуровський М. Болісне одужання через кризу / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2008. – № 47. – С. 30–38. 18. Мрака О. Кредитний ринок і його розвиток в Україні / О. Мрака. – Львів : Львівська політехніка, 2009. – 248 с. 19. www.aub.org.ua. 20. Пила В. І. Пріоритетний розвиток економіки України та подолання регіональної депресії / В. І. Пила // Збірник: наукові праці НДФІ. – 2009. – Випуск 39. – С. 26–34. 21. www.bank.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції
09.09.2010 р.

УДК 657. 1

**Лукин В. А.,
Маляревский Ю. Д.**

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ В УКРАИНЕ

Аннотация. Проанализировано законодательство по бухгалтерскому учету. Обоснована необходимость внесения изменений. Даны конкретные предложения к отдельным статьям.

Анотація. Проаналізовано законодавство з бухгалтерського обліку. Обґрунтовано необхідність внесення змін. Запропоновано конкретні пропозиції за окремими статтями.

Annotation. The legislation on accounting is analyzed. The necessity of making changes is grounded. Concrete proposals for individual articles are given.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, законодательная база, терминология, предложения.

Закон Украины "О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине" [1] (далее – Закон) был принят 16 июля 1999 года и вступил в действие с 1 января 2000 года. Прошло более десяти лет, наработан опыт использования, в полной мере проявились достоинства и недостатки, появились трудности, авторы которых рассматривают пути дальнейшего совершенствования учета в Украине и предлагают внести изменения в действующее законодательство (например, [2 – 8]). Несомненный интерес для будущих исследователей учета представляет статья С. Голова, рассматривающая этапы реформирования учета в нашей стране в 90-х годах прошлого века, результатом которого и стало принятия Закона [9].

В Верховной Раде Украины зарегистрирован проект Закона Украины "О внесении изменений в Закон Украины "О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине" (далее – проект Закона), который разрабатывался исходя из наработанной практики, сложившихся в нашей стране реальных экономической жизни. В то же время сообщество бухгалтеров не обсуждает этот проект в печати.

По мнению авторов, возникла необходимость рассмотреть и обсудить содержание действующего Закона, проекта Закона и предложить направления совершенствования законодательства о бухгалтерском учете в целом.

Конечно, принятие Закона стало в своё время революционным событием для нашего учета и не всегда правы те, кто придерживается мнения, что новая система учета уничтожает старый добрый учет: "Уничтожили бывший учет собственника, вся наука теперь сориентирована на внедрение

МСФО (международные стандарты финансовой отчетности, в Украине они были изданы под названием "Международные стандарты бухгалтерского учета", в данной статье будем именовать их МСФО. – *прим. авторов*), которые ничего не дают хозяину, кроме путаницы в учете его имущества и финансовых результатов" [10, с. 22].

Во-первых, собственник (если он считает нужным) имеет право вести внутрихозяйственный (управленческий) учет, системы и формы которого предприятие может разрабатывать самостоятельно (ст. 8 п. 5 Закона). Во-вторых, тот учет, который у нас официально называется бухгалтерским (во многих странах его называют финансовым учетом) и предполагается как учет для внешних пользователей и, в первую очередь, учет для инвесторов.

В данном случае авторам ближе точка зрения Я. Соколова о том, что "МСФО – это замечательный памятник теоретической мысли бухгалтеров конца XX века" [11, с. 30].

Целью статьи является критическое рассмотрение некоторых положений Закона и разработка предложений по его совершенствованию.

За основу при рассмотрении в статье берется нумерация статей действующего Закона.

Определение базовых терминов. Принятый в 1999 году Закон действительно разрешил многие проблемы, назревшие к тому времени. Была сформирована вертикаль ответственности за формирование правил ведения учета и составление отчетности; фактически провозглашен переход на международные стандарты финансовой отчетности; сформулированы основные принципы бухгалтерского учета и отчетности; определено место бухгалтера в структуре предприятия и доля его ответственности за ведение бухгалтерского учета.

Однако на уровне базовых терминов, содержащихся в Законе, и реальной практики имеется противоречие. Так, согласно Закону существует бухгалтерский учет и внутрихозяйственный (управленческий) учет. Финансовый учет как таковой у нас отсутствует, хотя его изучают в высших учебных заведениях. Более того, в стандарт подготовки бакалавра включены нормативные (обязательные к изучению) дисциплины "Финансовый учет I" и "Финансовый учет II". По всей видимости, определения в Законе этих базовых терминов стало результатом компромисса между различными группами учёных. Ведь в первоначальной редакции Закона присутствовали три термина. Там определялось, что в Украине ведется бухгалтерский учет, который "...делится на финансовый и управленческий" [9, № 11, с. 8].

По мнению автора, следовало бы вернуться к этой первоначальной редакции, в которой определялось, что существует бухгалтерский, финансовый и управленческий учет, но при этом сдвинуть акценты, а определение этих терминов уточнить в Законе.

В Законе (абзац 3 статьи 1) бухгалтерский учет определяется как "процесс", а внутрихозяйственный (управленческий) учет как "система" (абзац 4 статьи 1). Что такое финансовый учет Закон не определяет, но подразумевается, что результатом бухгалтерского учета является финансовая отчетность. В проекте Закона присутствуют те же определения с некоторыми дополнениями.

Процесс – это ход развития какого-либо явления. Бухгалтерский учет – это выполнение действий по ведению учета для получения конкретного результата в виде финансовой отчетности. Определение, приведенное в Законе, действительно перечисляет все действия, совершенные бухгалтером от выявления информации о хозяйственной операции до представления отчетности пользователям. Тем самым фактически ход самого процесса и повторяется в определении. Насколько полно ведется бухгалтерский учет, соответствует ли порядок его ведения на предприятии принципам и методам, установленным наукой о бухгалтерском учете, данное определение не устанавливает. Следовало бы уточнить, что эта деятельность (ведение учета) основана на системном подходе, что бухгалтерский учет является обособленной